

L'IMPERFET I LA PARLA D'ALAUQUÀS

I. ANÀLISI DE LES DADES

1.1. L'imperfet.

En l'estudi de la morfologia verbal de la zona d'Alaquàs he considerat el temps més productiu l'imperfet, ja que pense que és en aquest temps on millor es poden traure conclusions de la situació actual.

D'aquesta manera veurem les principals particularitats que posseeix aquest temps verbal des del seu origen fins l'actualitat, passant per l'època medieval i observant les variants de la zona, i així tenim que:

L'imperfet llatí clàssic tenia aquestes desinències:

-ABAM -ABAS -ABAT -ABÁMUS -ABATIS -ABANT = 1.^a conjugació.

-EBAM -EBAS -EBAT -EBÁMUS -EBÁTIS -EBANT = 2.^a, 3.ª, 4.ª conjugació.

Per analogia de les formes amb " i " accentuada dels verbs de la quarta conjugació (AUDIRE, AUDIMUS, AUDITIS, AUDIVI, etc), el seu imperfet va prendre aquestes desinències:

-IBAM -IBAS - IBAT -IBÁMUS -IBÁTIS -IBANT

Així resultaren en llatí vulgar tres tipus de flexió: en -ABAM, en -EBAM i en -IBAM, que han estat la base de la conjugació de l'imperfet en català.

En el llatí de la Península Ibèrica, a més, l'imperfet va sofrir un desplaçament d'accent en les persones primeres i segona del plural, que, per analogia de les altres persones del mateix imperfet, van passar a accentuar-se en la primera sil.laba de la desinència. El resultat va ser: *CANTABAMUS "CANTÀBATIS *VENDEBAMUS *VENDEBATIS, etc, en comptes de CAN-TABÁMUS CANTABÀTIS, VENDEBÀMUS VENDEBÀTIS.

Els paradigmes resultatants són els següents:

CLASSE I		CLASSE II	
CANTABAN	cantava	* PARTI BAN	partia
CANTABAS	cantaves	* PARTI BAS	parties
CANTABAT	cantava	* PARTI BAT	partia
*CANTÁBAMUS	cantàvem	*PARTÍBAMUS	partíem
*CANTÁBATIS	cantàvets, cantàveu	*PARTÍBATIS	partíets, partíeu
CANTABANT	cantaven	* PARTI BANT	partien

CLASSE III

(tipus feble)		(tipus fort)	
VENDEBAN	venia	*CREDEBAN	crehia, creia
VENDEBAS	venies	CREDEBAS	crehies, creies
VENDEBAT	venia	CREDEBAT	crehia, creia
*VENDEBAMUS	veníem	*CREDEBAMUS	crehiem, creiem
VENDEBATIS	veníets veníeu	*CREDEBATIS	crehiets, crehieu creieu
VENDEBANT	venien	CREDEBANT	crehien, creien

El resultat normal i generalitzat literàriament en català ha estat, doncs, aquests tres tipus:

- Classe 1: -ava.
- Classe II: -ia.
- Classe III: -ia o -ina.

Les classes I i II no ofereixen dificultat, les seues desinències són fonèticament normals, és per això que no he centrat el meu estudi en els verbs d'aquestes classes. No succeix així amb la classe III, que presenta condicions especials en les seues dues subclasses:

- a) El tipus feble, -ia (com si procedís de -IBAM) en comptes de -éa (-EBAM), és conseqüència del hiat, que ha tancat la "e" en "i".
- b) El tipus fort presenta un desplaçament d'accent de la vocal feble a la forta, ja que etimològicament és un temps, l'imperfet, d'accentuació en l'arrel verbal. D'aquesta manera, en diversos verbs de la II, III conjugació (que

no classe), es produeix aquest desplaçament d'accent per pèrdua de la consonant, ja que aquesta consonant final del tema verbal resultava intervocàlica en el conjunt de la paraula. Així la vocal de l'arrel de l'imperfet es mantingué en la llengua antiga en hiatus amb la " i " tònica desinencial (-i (EBA), la qual cosa provocà diferents solucions segons les èpoques i els llocs.

Tractarem per tant, d'explicar les diverses solucions de la nostra zona actualment, donant sempre que siga possible la forma medieval o antiga, per comparar millor la forma actual.

Així doncs, partirem de verbs molt usats i significatius en la llengua col·loquial, així com de l'anàlisi de les primeres persones de les formes verbals, per tal d'arribar amb més facilitat a un millor estudi i observació de les formes analitzades.

Done seguidament els resultats en xifres de cada forma verbal; amb la seua forma llatina, l'antiga, la normativa moderna i les solucions d'Alaquàs que he anomenat "autòctones". Com es pot observar he posat també els resultats per grups d'edat, i les diferents solucions per a cada grup. Pense que d'aquesta manera es veuen molt clarament els resultats i les diferents solucions de cada informant.

1.2. - Dades.

DUCERE

Forma llatina - DUCEBAT
 Forma Antiga - DUÏA*
 Forma normativa moderna - DUIA (dúye)
 Forma Autòctona - Duia (dúye)- 21
 Duia (duia)- 0
 Dua (dúa)- 0

Grup I duia-4	Grup II duia-4	Grup III duia-4
Grup IV duia-3	Grup V duia-4	Grup VI duia-2

CADERE.

Forma llatina - CADEBAT.
 Forma Antiga - CAÏA.
 Forma normativa moderna - QUEIA (Kéye)

Forma Autòctona Queia (Kéye) = 2
 Caia (Kaía) = 19
 Quea (Kéa) = 0

Grup 1
 queia = 2
 caia = 2

Grup II
 queia = 0
 caia = 4

Grup III
 caia = 4

Grup IV
 caia = 3

Grup V
 caia = 4

Grup VI
 caia = 2

FACERE

Forma llatina - FACEBAT.
 Forma Antiga - FASÍA, FAHÍA.
 Forma normativa
 moderna - FEIA (feye)
 Forma Autòctona - Feia (feye) = 2
 Fea (féa) = 19
 Feia (feia) = 0

Grup 1
 feia = 2
 fea = 2

Grup II
 fea- 4

Grup II
 fea- 4

Grup IV
 fea-3

Grup V
 fea-4

Grup VI
 fea-2

DICERE.

Forma llatina - DICEBAT.
 Forma Antiga - DEHÍA
 Forma normativa
 moderna - DEIA (déye)
 Forma Autòctona - Deic (déye)-2
 Deia (deía)-1
 Dia (día)-18

Grup 1
 deia-2
 dia-2

Grup II
 dia-4

Grup III
 dia-4

Grup IV
 dia-3

Grup V
 dia-3
 (deía)-1

Grup VI
 dia - 4

C R E D E R E.

- Forma llatina - CREDEBAT.
Forma Antiga - CREÏA.
Forma normativa moderna - CREIA (kréye)
Forma Autòctona - Creia (Kréye) - 0
Creia (Kreïa) - 21
Crea (Kréa) - 0

Grup I
(kreïa)-4

Grup II
(kreïa)-4

Grup III
(kreïa)-4

Grup IV
(kreïa)-3

Grup V
(kreïa)-4

Grup VI
(kreïa)-2

V I D E R E.

- Forma llatina - VIDEBAT.
Forma Antiga - VEHÍA, VEÍA.
Forma normativa moderna - VEIA (béye)
Forma Autòctona - Veia (béye)-2
Veia (beïa)-13
Vea (béa)- 6

Grup I
Veia- 2
(beïa)-2

Grup II
(beïa)- 4

Grup III
(beïa)-4

Grup IV
(beïa)-2
vea- 1

Grup V
(beïa)-1
vea-3

Grup VI
vea- 2

R I D E R E.

- Forma llatina - RIDEBAT.
Forma Antiga - REIA.
Forma normativa moderna - REIA (reye)
Forma Autòctona - Reia (reye)- 2
Reia (reïa)- 10
Ria (ría)- 9

Grup I
(reía)-l
reia- 2
ria- 1

Grup II
(reía)-4

Grup III
(reía)- 2
ria-2

Grup IV
(reía)-l
ria - 2

Grup V
(reía)- 2
ria - 2

Grup VI
ria-2

TRAHERE.

Forma llatina - TRADEBAT

Forma Antiga - TRAÏA.

Forma normativa moderna - TREIA (tréye)

Forma Autòctona - Treia (tréye) - 3
Traia (traía) - 13
Trea (tréa) - 5

Grup I
treia- 3
traia- 1

Grup II
traia- 4

Grup III
traia-3
trea- 1

Grup IV
traia- 3

Grup V
traia- 2
trea- 2

Grup VI
trea-2

1.3. Resultats

Són diverses les solucions que la llengua de la localitat que hem estudiat pren, i allò que primer destacaria és la poca uniformitat que hi existeix en quant a la regularitat de les formes, però on es pot observar alguna dada significativa que ens fa concloure amb precisions interessants; i així observem:

1- El trencament de l'antic hiatus llatí i el desplaçament cap a la vocal de major perceptibilitat, solament s'ha conservat per complet en el verb "dur", on la totalitat dels informants ho han conservat, de manera molt diferent a la resta dels altres verbs de característiques semblants.

La resta de verbs solament conserven aquest desplaçament d'accent en un màxim de 2/3 persones (10-15 %), i cap en alguns verbs. És per això que observem aquest resultat com a impropis de la llengua, i producte només d'un ensenyament, que fa que certs joves amb estudis valencians primaris, recuperen aquestes formes ja quasi extingides en la zona estudiada.

2.- El manteniment de les formes arcaïtzants amb l'accent etimològic ha estat el més corrent en el valencià d'Alaquàs.

Aquest fenomen semblant a l'estadi d'evolució de la llengua medieval, crec que ha pogut mantindre's a València per la semblança amb el castellà, que tanta influència va tindre a partir del s. XVI, i així una localitat tan pròxima a València com és Alaquàs ha sofert les mateixes evolucions, augmentades encara més si es pot, per l'embranchida d'immigració que tant Alaquàs com la ciutat suportaren cap als anys 60-70.

Així en aquests verbs ens trobem davant la següent realitat:

a) En verbs com "caure" i "creure", on la semblança és molt gran amb les formes castellanques, l'analogia resulta quasi total, observant-se el 90% en "caïa" i el 100% en "creïa", les excepcions dels quals són solament conseqüència d'un ensenyament.

b) Altre cas presenten les formes "Veure" i "Riure", on s'observa un manteniment mitjà de les formes amb accent analògic, però on malgrat la seua semblança amb les formes castellanques, existeix també un cert nombre important d'informants que usen amb normalitat les formes autòctones, sobretot els més majors, que són els que més independents han estat d'influències castellanques. La qual cosa no ha passat amb les generacions més joves que per totes les causes ja esmentades, han deixat de banda les solucions pròpies i han pres el camí més paral·lel al castellà, que d'altra banda no estava fora del sistema valencià, sinó que simplement els ajudava a triar entre les possibles opcions.

c) L'altre grup en què podríem dividir els verbs estudiats és el compost per "fer" i "dir", on la seua major diferència amb el castellà, juntament amb la seua freqüència d'ús han fet que el resultat autòcton siga el més productiu, i així ens trobem davant d'un gairebé 100% de formes pròpies.

d) Tenim per últim el cas de "traure", on per la seua diferència amb el corresponent castellà, hauria d'haver sofert una evolució semblant a la de "fer" o "dir", la qual cosa no ha ocorregut pense que per creuament amb la castellana "traïa" de significat semàntic diferent, i així es pot observar un cas semblant al de "veure" o "riure", que barreja formes d'accent etimològic amb formes autòctones. Aquest ús el fan com en el cas del grup "b" la gent més major, ja que són els que en tots els aspectes conserven la llengua més pura i pròpia.

II. OBSERVACIONS I VALORACIONS

2.1.- El cas de "dur".

En l'anàlisi dels resultats destaca clarament el cas de "dur", pel fet de mantenir el desplaçament d'accent, únic cas en l'imperfet valencià. El procés pense que ha estat paral·lel al dels altres verbs del tipus fort, és a dir, en un moment determinat es va produir el desplaçament d'accent; com el paral·lelisme amb una forma castellana era inexistent s'hauria d'haver produït la solució d'un context fonètic "-ua", gens corrent en valencià i menys en altres paradigmes verbals, i es continuà amb la forma d'accent desplaçada, on molt poc a poc i d'una manera molt relaxada pareix que s'intenta adoptar la forma més pròpia. Es tracta sense dubte d'un cas particular i únic, l'explicació del qual resulta difícil més encara quan ens trobem en una zona amb tanta barreja de formes i d'influències.

2.2. - Altres casos.

L'explicació concreta del cas de "caure" i "creure" no trobe una altra més que la de caire sociològic. "Caure" és un verb poc freqüent en imperfecte i el seu estat actual pense que pot atribuir-se a dues raons: a - Per manteniment d'un estat arcaic sense evolucionar, o b- Per calc castellà, on els pocs contextos on apareix fa que davant del problema es tire mà del castellà.

El cas de "creure" també resulta difícil d'explicar, ja que el seu 100% de formes febles resulten extranyes, perquè hom esperava junt a l'existència de formes febles les corresponents pròpies, en un verb d'ús molt freqüent. Potser siga la freqüència l'explicació d'aquest fenomen, ja que el seu ús tant en castellà com en valencià ha fet que es pugua produir tal vegada aquest calc verbal. Accepte millor aquesta hipòtesi que no la d'una analogia amb altre verb, perquè si açò haguera ocorregut possiblement hi hauria restes de formes autòctones, les quals en el cas d'aquest verb estan totalment excloses.

La pèrdua de la "i" en les formes autòctones dels verbs "fer", "veure", "traure" (on la forma més valenciana és "treure") pot haver-se produït pel contacte de dues vocals palatals "ei", la qual cosa també ha passat en altres dialectes però en camps de la llengua diferents. Aquest pot ser el pas pont a l'evolució de -éa-ía, per conseqüència del hiat que tanca la "e" en "i", com ja ocorregué en llatí vulgar amb els verbs de la classe III de tipus feble.

El manteniment de la "i" en les formes pròpies de "dir" i "riure" pense que no és el resultat d'aquesta evolució sinó més aviat el resultat de la lluita de les dues vocals palatals, on s'ha optat pel manteniment de la vocal temàtica que els identifica millor amb els infinitius corresponents.

2.3. Conclusions.

Podem parlar per acabar l'estudi d'observacions extraverbals. Així tenim una certa importància de l'ensenyament en les persones més joves, la qual cosa en aquests moments no resulta encara molt important, però que en un futur pot fer que hi haja una recuperació i regularització de certes formes que han, hores d'ara, arribat a desaparèixer.

D'altra banda hi ha que parlar del cas de "riure", "veure", "traure", on el manteniment de les formes autòctones ha estat conseqüència sobretot dels grups V, VI, encara que també ha existit un procés semblant en els grups III, IV, però en els quals es pot veure certa vacil·lació. Aquests grups són els que han evolucionat més les formes, ja que ells no tingueren tanta influència del castellà i és tan sols des de fa unes dècades que han sofert el problema.

Es tracta en definitiva d'una zona amb una gran barreja de formes, on es pot veure una conservació quasi nul·la de les formes normatives, exceptuant la gent que comença a tindre una educació lingüística de la llengua. Així mateix es pot observar un ús de formes analògiques al castellà, les quals no sabem si són calc d'elles, o simplement serviren d'ajuda en el moment d'evolucionar en un sentit o en un altre, teoria amb la qual estic més d'acord.

L'altre apartat de la llengua actualment el constitueixen les formes pròpies, i és ací on existeix un procés d'evolució i conservació que denoten un estadi de la llengua canviant, amb el qual s'ha d'anar amb molta cura, ja que constitueix el nostre futur immediat, i que amb els fets particulars de la nostra llengua haurem d'esperar per veure quina és la postura adoptada. Faig esment en açò perquè l'ensenyament en valencià i l'auge dels mitjans de comunicació juntament amb la certa importància que encara continua tenint el castellà, ens pot fer arribar a un estadi dialèctic on si no es pren qualsevol solució haurem de suportar una situació problemàtica i potser caòtica.

Tan sols esmentar per últim la dificultat que hi ha existit a l'hora d'avaluar els resultats, ja que tractant-se d'informants coneguts, m'he adonat que de vegades sobretot la gent més jove té certa tendència a usar unes formes més castellanes o més autòctones segons els contextos on es parla.

IV. - BIBLIOGRAFIA

- 1.-ALARCOS, E. "El sistema verbal del català".
Estudis de Lingüística catalana. Barcelona
Ariel 1983.
- 2.-BADIA I MARGARIT, A. M.ª *Gramàtica històrica catalana*.
València, Tres i Quatre 1984.
- 3.-COLOMINA I CASTANYER, J. *L'Alacantí*. Institut d'Estudis
"Juan Gil Albert", Alacant 1985.
- 4.-GIMENO, F. i MONTOYA, B. *Sociolingüística*. Universitat de València, València
1989.
- 5.-MASCARÓ, J. *Morfologia*. Universitat Autònoma de Barcelona 1987.
- 6.- MOLL, F. de B. *Gramàtica històrica catalana*. Gredos, Madrid, 1952.
- 7.- WEINREICH, U. *Lenguas en contacto. Descubrimientoyproblemas*. Ca-
racas, Edic. de la Biblioteca de la Universidad Central,
1974.